

„Stolica Biskupizny” – Domachowo

Każda wieś jest miejscem zbudowanym pracą rąk ludzkich, utworzona w krajobrazie pól i gospodarstw, skrywa tajemnice historii ludzi i wartości pokoleń. Ale krajobraz i związany z jego przekształceniami czas nie stanowi w pełni o istocie miejsca. Ważni są ludzie. Zachowanie człowieka w przestrzeni jest funkcją jego wyobrażeń o środowisku. Miejsce, tak jak je doświadcza pojedynczy człowiek, jest oglądane przez pryzmat osobowości, dotychczasowych doświadczeń i wynikających z nich podstaw wobec świata. Wówczas nabiera sensu, znaczenia, które nie wynika z jego lokalizacji czy funkcji które spełnia, ale z intencjonalności, która określa miejsca. Niektóre miejsca stają się najważniejszymi ośrodkami ludzkiego doświadczenia. Ważność, a raczej indywidualność i odrębność od innych miejsc służy niekiedy do uznania jakiegoś obszaru za oddzielną, samodzielnie jednostkę. Wówczas obszar taki ma swoją tożsamość.

Tożsamość to cecha nabyta przestrzeni, przewidywalna, tworzona. Bardziej zaskakujące i indywidualne są wyobrażenia miejsca. Jest to obraz stworzony z doświadczeń, postaw, pamięci kontekstu społecznego i bezpośrednich wrażeń jakie są udziałem jednej osoby. Przez to każde miejsce posiada swoją swoistość. Ale ta różnorodność miejsc wynika z nieograniczonej ilości kombinacji trzech głównych komponentów tworzących miejsce, tj. cech fizycznych, aktywności i funkcji społecznych oraz znaczeń i symboli. Każde z miejsc ma swoją własną indywidualną kombinację tych elementów. Przez dodanie ich powstaje nowa jakość zwana sensem życia.

Domachowo to wieś z tożsamością, miejsce które posiada swoją swoistość wyrażoną w krajobrazie, w aktywności pozadomowej mieszkańców, ukrywająca w swej strukturze wiele znaczeń i symboli. To miejsce szczególne, bo tu historia dogoniła współczesność. Tu mieszkańcy odnajdują sens życia dbając jednocześnie o tradycję, kulturę i ojcowiznę.

Krajobraz Domachowa to scalony obraz środowiska naturalnego i antropogenicznego, który rozpościera się w województwie wielkopolskim w gminie Krobia. Zaletą ukształtowania terenu jest to, iż pozwala wniknąć w dalszą strukturę otoczenia, zaobserwować wewnętrzne podziały uprawowe czy własnościowe. Przemiany antropogeniczne są ustrukturalizowane na niespełna 20 ha, na-

**Sylwia
Staszewska**

Uniwersytet
Adama Mickiewicza
w Poznaniu

Fot. 1. Domachowskie pola (aut. S. Staszewska)

skich polach dominują dwa rodzaje parcel – pasmowy oraz rzadziej występujące blokowo-niwowe. Parcele pasmowe są tu szerokie lub wąskie, najczęściej długie (rzadziej krótkie), co świadczy o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, rozwiniętej technice upraw, oraz zróżnicowanej strukturze własnościowej. Historia i współczesność się tu zazębiają, nadal ludzie „żyją” z dobrodziejstw ziemi, którą uprawiają niezmiennie od początków osiedlenia. To jest ich główne źródło utrzymania.

Wieś ma zachowany historyczny układ ruralistyczny, który kontynuowany jest także współcześnie. Jej zabudowania są zwarcie rozlokowane wokół nieregularnego placu. Po zewnętrznym obrysie znajdują się dwie boczne drogi owalne, ułatwiające dostęp do pól i stodoł. Zagrody znajdują się na początku każdego łąnu, są zazwyczaj w równych odstępach i ciągną się na całej długości rozłogu wsi. Łany pojedynczych gospodarzy są oddzielone od siebie drogami polnymi, które stanowią granice własności i przebiegają równoległe do siebie, a prostopadłe do osi wsi. Scalanie gruntów przez rolników spowodowało, że parcele własnościowe uległy powiększeniu, a drogi pomiędzy łąnami są rzadsze. Do wsi prowadzą ciągi wjazdowe, które z dalekiej perspektywy ukierunkowane na bryłę kościoła (zarówno z ulic dojazdowych jak i dróg polnych). Z bliższej perspektywy funkcję naprowadzającą pełnią drzewa, aczkolwiek wjazdy nie są płynne – z otwartego krajobrazu wjeżdża się w ograniczone optycznie i przestrzennie wnętrza wsi (wykadrowane przez wysoką zieleń, stodoły i zabudowę mieszkaniową).

We wsi Domachowo sposób zabudowy jest bardzo spójny z elementami środowiska przyrodniczego. Pola otaczające wieś stanowią jej tło, a drogi na zapłociu tworzą linię graniczną pomiędzy przestrzenią pracy a przestrzenią zamieszkania. Jak się spogląda na wieś z zewnątrz to jej

Fot. 2. Kościół we wsi Domachowo (aut. S. Staszewska)

materialna część jest zwarta, harmonijna, z dominującą acz skromną wieżą kościoła, widoczne czerwone dachy budynków w całej strukturze wsi sprawiają wrażenie uporządkowania, zabudowa jest jednolita, płynna, przez którą przenika zieleń. Cenny starodrzew chroni centralną historyczną część wsi, a zwłaszcza jej „społeczne serce” – kościół. Został on wzniesiony w 1568 roku. Zbudowany w konstrukcji zrębowej, osza-

lowany. Pierwotnie był jednonawowy z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Przy prezbiterium od północy znajduje się zakrystia, od południa kaplica. Od południa widoczna jest też nawa boczna, otwarta do nawy głównej dwoma arkadami. Od zachodu znajduje się niska wieża. Dachy są wysokie, kryte gontami, a wieża zakończona jest dachem czterospadowym. Nad nawą oraz kaplicą są wieżyczki zwieńczone hełmami cebulastymi z latarniami. Wewnątrz znajduje się strop i rokokowy ołtarz główny z 3 ćwierci XVIII w., z gotycką rzeźbą Pietà z około 1400 roku oraz obrazem Koronacji Marii z 3 ćwierci XVIII w. Barokowy ołtarz boczny na ścianie nawy północnej z obrazem św. Michała Archanioła w polu środkowym urozmaica duchową wartość świątyni. Ołtarz w kaplicy jest z 2 poł. XVIII w., z klasycystycznym obrazem św. Barbary z 1 poł. XIX w. Ambona pochodzi z końca XVIII w., natomiast chrzcielnica rokokowa z 2 poł. XVIII w. Walorem jest tu piękno ukryte w detalach architektonicznych, rzeźbach i malowidłach. Niezwykła wartość historyczna wnętrza domachowskiego kościoła jest pielęgnowana przez mieszkańców do dzisiaj.

W Domachowie oprócz kościoła dużą wartość stanowią licznie zachowane historyczne budynki murowane z cegły i ich forma architektoniczna. Sposób rozplanowania zagrody domachowskiej nie odbiega zbyt od układu zagrody XVIII–XIX wiekowej. Budynek mieszkalny (względnie mieszkalno-inwentarski) ustawiano zazwyczaj od strony drogi wiejskiej, budynek inwentarski wznoszono w głębi działki (prostopadle do budynku mieszkalnego), a od strony pół – stodołę. W XIX wieku, w związku z reformami agrarnymi w budownictwie zagrodowym, dokonały się poważne zmiany. Polegały one na dużej swobodzie w zakresie kształtowania budynków, posługiwaniu się w coraz większym stopniu materiałami ogniotrwałymi (cegłą, dachówką), dbano o staranność ich wykonania. Choć na obszarze wsi zlokalizowane są budynki współczesne, znacznie odróżniające się stylem budowania i materiałami wykończeniowymi od tej historycznej, to jednak ich kubatura i wysokość współgra z dawnymi budynkami.

Specyfiką wsi Domachowo jest detal architektoniczny (konstrukcyjny i użytkowy). Otwory okienne i drzwiowe, wątek ceglany, elementy konstrukcyjne budynków, gzymsy, nadproża, sposób łączenia materiałów dają wyraz historycznych podstaw budowlanych. Nadal do celów gospodarczych wykorzystuje się historyczne budynki gospodarcze, których właściwości (termiczne, przewietrzanie) są cenne dla gospodarzy. Zarówno budynki mieszkalne

Fot. 3. Historyczna zabudowa wsi Domachowo (aut. S. Staszewska)

Fot. 4. Detale architektoniczne w historycznej zabudowie wsi Domachowo (aut. S. Staszewska)

jak i gospodarcze wciąż odkrywają dawny sposób budowania i stosowane do tego celu materiały, m.in.: widoczne są charakterystyczne otwory wentylacyjne, pilastry wyznaczające rytm w elewacji, podmurówki wzniesiona z cegieł w wiązaniu główkowym lub z kamienia twardego, ciekawe wątki ceglane i inne.

Walorem wsi Domachowo są także elementy małej architektury, które pełnią funkcje symboliczne. Krzyże umiejscowione na każdym wjeździe do wsi zwracają uwagę na religijność mieszkańców tego obszaru, stanowią punkty graniczne wydzielające skrajne miejsca zabudowy. Oprócz krzyży istotną wartość religijną mają także rzeźby zlokalizowane w obejściu probostwa. Najciekawszą jest ta przedstawiająca patrona tamtejszej parafii. Elementów małej architektury nie ma zbyt wiele, ale te co są pełnią ważną rolę symboliczną, są czytelne w odbiorze i identyfikowalne.

Najważniejszym historycznym symbolem, który znalazł odniesienie we współczesności jest rzeźba dwóch postaci – biskupianina i biskupianki ujętych w tańcu. Element zlokalizowany jest w pobliżu kościoła, na wjeździe do wsi z kierunku południowo-wschodniego. Dobrze widoczny z drogi jest symbolem wartości kulturowych zachowanych na tym terenie. Kultura ludowa Biskupizny, w postaci obrzędów, zwyczajów, muzyki dudziarskiej, śpiewek ludowych, znanych obecnie kształtów zaczęła nabierać na przełomie XVIII–XIX stulecia. Ten fakt czyni tradycję biskupiańską jedną z najdłuższych kulturowych w Wielkopolsce. Ważną osobą w propagowaniu folklorystycznych widowisk, występów, kółek był Jan z Domachowa Bzdęga, który od 1927

Fot. 5. Dzieci ubrane w oryginalny strój biskupiański – Dziecięcy Zespół Biskupiański (aut. S. Staszewska)

roku rozpoczął działalność na rzecz zachowania i rozwoju wspomnianej kultury. Był inicjatorem nagrań fonograficznych biskupiańskiej muzyki oraz badań naukowych nad nią co doprowadziło do traktowania domachowskiego regionu jako „Rezerwatu polskiego folkloru”¹. Przyjeżdżano z wielu miast Polski by zobaczyć a nawet sfilmować obrzędy wińca, śrendzin i wesela biskupiańskiego. Okres okupacji odbił się bardzo negatywnie na kulturze ludowej wskutek wysiedlenia mieszkańców, wielu nigdy po wojnie nie wróciło, niektórzy polegli. Ale folklor ocalał. Dziś kultywują go następujące zespoły: „Dziecięcy Zespół Biskupiański, działający przy Zespole Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Krobi” (założony w 2003 r.), „Młodzieżowy Zespół Instrumentalno-Taneczny Młodzi Biskupianie” (działający od 2001 roku) oraz „Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i Okolic” (założony w 1972 roku). Zespół dziecięcy występuje w oryginalnych strojach regionalnych. Są to stroje odświętne, wyglądem zbliżone do stroju dorosłych. W przypadku stroju dziewczęcego spódniczki są krótsze, a kopka² nie posiada charakterystycznych skrzydeł, jakie mają nakrycia głowy starsze kobiety. Szyję zdobi piękny kryzyk, który wraz z czerwonymi koralami tworzy swoisty element stroju biskupiańskiego. Spódnice dziewczęce

¹ K. Polowczyk, Biskupiański rok obrzędowy, Krobia, 2014.

² Nakrycie głowy.

czynek są w kolorach pastelowych: różowym, niebieskim, fioletowym i żółtym przyozdobione białym fartuszkami. U dziewczynek preferowane są włosy długie, ze względu na typowe dla Biskupianki uczesanie. Zaczesała ona gładko włosy z przedziałkiem na środku i spleta w dwa warkoczki, które później upina z tyłu w ósemkę specjalnymi szpilkami i zawiązuje wstążką na kokardę. Chłopcy zakładają czerwone jak i westki, tego samego koloru i kroju jak u dorosłych mężczyzn. Spodnie białe, bufiaste, wpuszczone są w czarne buty z cholewami. Chłopcy na głowie noszą czarny „pliszewy” kapelusz. Oprócz wspomnianego dziecięcego zespołu aktywnie działa „Młodzieżowy Zespół Instrumentalno-Taneczny Młodzi Biskupianie”. Osoby tworzące zespół grają na skrzypkach i dudach, tańczą marsza, wiwata, przodka i równego, wskrzeszają dawne przyśpiewki i tradycje biskupiańskie. Grupę dziecięcą i młodzieżową dopełniają dorośli tworząc „Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i Okolic”. Który współorganizuje wiele imprez folklorystycznych. W przeciągu roku wielość wydarzeń organizowanych cyklicznie lub okazjonalnie przyciąga tłumy turystów i stałych bywalców z całego kraju. Należą do nich m.in.: odpust św. Michała Archanioła, Katarzynki, Podkoziołek, Dożynki, Boże Ciało, Festiwal Tradycji i Folkloru i wiele innych. Liczba uczestników niektórych imprez sięga 2 tys. osób. Mieszkańcy wsi są w stanie zorganizować na tak liczne spotkania wyżywienie, miejsca parkingowe, bezpieczny dojazd, sanitariaty, miejsca zabaw dla małych dzieci. Zaangażowana jest w to młodzież, pracownicy Ochotniczej Straży Pożarnej, Koło Gospodyń Wiejskich a współpracują z nimi mieszkańcy sąsiednich wsi.

Ta w pełni zorganizowana społeczność Domachowa i okolicznych miejscowości tworzy zespół ludzi wspierających się wzajemnie. Tworzą wielką wspólnotę opierającą „codzienne życie” na wartościach historycznych. Biskupiański Szlak Kulinarny, który swym zasięgiem obejmuje Krobię i 10 wsi (w tym także Domachowo) prowadzi turystę do miejsc, w których serwowane są autentyczne, tradycyjne potrawy kuchni regionalnej. Opisy i przepisy kulinarne znalazły się w przewodniku zatytułowanym „Biskupizna ze smakiem”, który stanowi niezwykle ofertę turystyczną.

Fot. 6. Wyroby z warsztatów organizowanych w Biskupiańskim Gościńcu (aut. S. Staszewska)

Domachowo jest miejscem w którym historia dogoniła współczesność. Obecne życie nie tylko zostało podporządkowane tradycji, a wiejskie obrzędy nabierają dawnej formy. Obecnie młodzież „zapożycza”, inspirowana wzornictwem biskupiańskim (materiałem, fakturą, kolorystyką, detalem, formą) i tworzy własne interpretacje współczesnych ubrań. Na kolejne pokolenia przenoszone są wartości kultury biskupiańskiej, widać to w codziennych strojach (wstążkach, paskach, opaskach), w motywach ubioru (wzory na bluzkach i spodniach), dodatkach – prezentowanych także na organizowanych pokazach mody, ale także na weselach (w postaci obrzędu), na studniówkach (w postaci przetworzonych współcześnie motywów muzyki folklorystycznej), na których bardzo wyraźnie współczesność łączona jest z tradycją.

Dzieci, młodzież i dorośli Domachowa współtworzą tożsamość tego regionu poprzez działalność taneczną, kulinarną, warsztatową. Często spotykają się w Biskupiańskim Gościńcu, który pełni rolę Centrum Kultury Biskupiańskiej. Odbywają się tu wystawy, konferencje, a także spotkania Koła Gospodyń Wiejskich, tu ma także swoją siedzibę domachowski zespół folklorystyczny, to miejsce organizowania licznych warsztatów i uroczystości. Gościńiec to miejsce hierarchicznie ważne, identyfikowalne nie tylko przez mieszkańców wsi, ale także przez okoliczną ludność, bardzo aktywne społecznie. Tu często odbywają się warsztaty: koronkarskie, rzeźbiarskie, malarskie, kulinarne, modowe. Ich celem jest propagowanie zachowanej kultury (przekazywanie następnym pokoleniom wzorów i motywów folklorystycznych, zamiłowanie

do pieczenia i gotowania, wytwarzania elementów użytkowych). Wyroby są dalej przekazywane okazjonalnie, sprzedawane, rozdawane... mieszkańcy Domachowa dzielą się kulturą na różne możliwe sposoby! We wsi funkcjonuje też świetlica wiejska z dużą salą i zapleczem sportowo-rekreacyjnym. W świetlicy organizowane są cykliczne imprezy i spotkania oraz duże imprezy plenerowe i zawody sportowe.

Do miejsc aktywnych społecznie należy również plac zabaw przy świetlicy wiejskiej oraz skwer z zielenią i ławkami nazywany Kozim Rynkiem. Oba miejsca są starannie zagospodarowane, zadbane, czyste, bezpieczne i użyteczne. Choć plac zabaw umiejscowiony jest na końcu wsi mieszkańcom to nie przeszkadza. Zaletą tej lokalizacji jest to, że plac ten jest wykorzystywany w trakcie wszelkich imprez lokalnych, idealnie spełniając swoje funkcje. Kozim Rynkiem natomiast to skwer, który zagospodarowali mieszkańcy, sami posadzili zieleń, ustawili ławki. To teren zlokalizowany przy skrzyżowaniu ulic (o niskim natężeniu ruchu), zadbane, czyste, brakuje jedynie kutek na śmieci oraz oświetlenia.

Fot. 7. Wnętrze Starej Kuźni w Domachowie
(aut. S. Staszewska)

Wspomniany Biskupiański Gościńiec połączony płynnie z wnętrzem urbanistycznym Kościoła wraz z pięknym starodrzewem stanowi centrum wsi. To obszar hierarchicznie ważny społecznie, który aktywuje mieszkańców. Te dwa ważne miejsca we wsi współtworzą zespół przestrzeni, w której ludzie przebywają często i chętnie nawiązują ze sobą kontakty. Impulsem do spotkań są msze i uroczystości religijne oraz warsztaty i spotkania w gościńcu. Wnętrze, które tworzą wspólnie oba ośrodki są uporządkowane i zadbane, podłoga przed kościołem oraz przed gościńcem wyłożona jest z kamienia polnego, co wzmacnia poczucie spójności obszaru centrum i mocno podkreśla wiejski charakter miejscowości. W Domachowie można znaleźć również pełne uroku, działające na wyobraźnię, zapomniane zakątki. Jednym z nich jest stara kuźnia zamknięta przez właściciela 30 lat temu, w której znajdują się przedmioty i narzędzia wykorzystywane w warsztacie kowalskim. Wnętrze kuźni stanowi muzeum techniki, bowiem można tu odkryć cały warsztat pracy dawnego zawodu. Rzadko spotyka się miejsca, które przetrwały w niezmienionym stanie przez ponad ćwierćwiecze.

Wymienione do tej pory wartości wsi tworzą zespół charakterystycznych i identyfikowalnych wyróżników, które można sklasyfikować do dwóch grup. Do niematerialnych wyróżników należą: aktywny rejon, aktywni mieszkańcy, wyznanie, tradycja (zwyczaże lokalne) i imprezy cykliczne, natomiast do materialnych zaliczyć można: obiekty zabytkowe (drewniany kościół), rzeźby tańczącej pary biskupianina i biskupianki, rzeźby sakralne plenerowe, układ pól, zieleń śródpolna, kształt wsi zgodny z pierwotnym układem lokacyjnym, materiał budowlany historycznej XVII i XIX zabudowy, sposób zabudowy, obiekty zagrody wiejskiej (stodoły), zieleń wysoka w obrębie obiektów sakralnych i starego folwarku, a także tradycyjny ubiór biskupiański.

Wiejski charakter wsi Domachowo wyrażony w opisanym wcześniej krajobrazie, we wspomnianych formach aktywności pozadomowej jest podstawą tożsamości wsi, która tworzona

jest przez miejsca mające pewne wartości: użytkowe, estetyczne, etyczne, witalne i egzystencjonalne. Wartość użytkowa ma miejsce wtedy, kiedy przestrzeń jest funkcjonalna, bezpieczna, nowoczesna, zrozumiała lub posiada cechy przeciwstawne do wymienionych, ma ścisły związek z obsługą mieszkańców. Wartości estetyczne związane są z obrazem miejsca, jego efektywnością, wrażliwością na piękno jej odbiorców, ich percepcją i są subiektywną oceną obszaru życia. Oceniana jest wówczas czytelność, spójność, skala, jednorodność, porządek, kolorystyka, wielość struktury, zachowanie w niej rytmu, konsekwencji i kompozycji elementów składowych. Wartości etyczne natomiast związane są z odczuciami społecznymi. Prawidłowe, ludzkie, autentyczne wrażenia bytności i funkcjonowania dają pozytywne odczucia wewnętrzne (psychologiczne). Wartości witalne związane są wszakże z warunkami życia, ale dotyczą wyłącznie egzystencjalno-duchowych potrzeb człowieka takich jak: cisza, spokój, bezpieczeństwo życia, bezpieczeństwo pracy, poszanowanie praw. Bardzo ścisły związek z egzystencjalnymi mają wartości polityczne. To poczucie przynależności, władzy, swobody społecznej, służby kształtowaniu i ochronie ładu społecznego stosownie do siły ekonomicznej i politycznych wpływów. Ostatnie z wymienionych wartości zawierają w swej treści przynależność duchową, wyznaczniki wiary, kultu, świętości, relacji do Boga. To miejsca religijne, umożliwiające kontemplację i wyciszenie.

Domachowo „zbudowane” jest z wartościowych miejsc, one się przenikają tworząc spójną całość. Do miejsc o cechach użytkowych należą Biskupiański Gościńiec, Kościół, Kozi Rynek i sala wiejska. Wartości estetyczne tworzą obrazy utworzone z pól, wewnątrz uliczek, starodrzewia i przestrzeni publicznych, ale także festiwali folklorystycznych. Etyczne wartości związane są z religijnością, które w przypadku Domachowa rozkwitają podczas obrzędów kościelnych. Wartości witalne odkryje ten, kto zanurzy się w specyfice wsi i odkryje przestrzeń zmysłów. Składają się na nią wrażenia z kontaktów z ludźmi, doznania wywołane muzyką i folklorem, smak potraw, zapach wsi, odczucia związane z eksploracją wnętrza urbanistycznych. Ilość i różnorodność bodźców, ich skala, nagromadzenie są olbrzymie. Wartości polityczne wynikają z dobrej współpracy z władzą samorządową, która opiera się na zaufaniu, wzajemnej pomocy i obopólnej korzyści.

Ostatnia z wyróżnionych wartości widoczna jest w religijnych i duchowych symbolach – w zadbanych kapliczkach i przydrożnych krzyżach, w produktach lokalnych rzeźbiarzy, w detalach folklorystycznych. Wszystkie wymienione wartości są spójne i często nakładają się na siebie tworząc ogólny wizerunek Domachowskiej wsi – obraz miejsca społecznie harmonijnego. Bo mieszkańcy wsi Domachowo to ludzie odważni i honorowi, wierzący i pracowici, dumni z zachowanej tradycji i ojcowizny. Obraz symbolizuje połączenie historii ze współczesnością – najstarszy dom odnosi się do historii a dumny gołąb z ogonem przypominającym kopkę (nakrycie głowy biskupianki) symbolizuje dumnych ze swej tradycji i kultury mieszkańców.

Fot. 8. Gołąb na dachu najstarszego we wsi domu pana Marcela (aut. S. Staszewska)

Tożsamość wsi wynika z jej wiejskości, którą kiedyś łączono z takimi cechami jak izolacja, specyfika kulturowa, względna stabilność i autarkiczność, dominacja rolnictwa w strukturze aktywności gospodarczej i wspólnotowości. W wyniku różnych czynników (politycznych, go-

spodarczych, społecznych) owa wiejskość uległa przeobrażeniom³. W latach osiemdziesiątych XX wieku wsie, choć były to niewielkie skupiska lokalne, wykazywały zróżnicowaną aktywność ekonomiczną i społeczną, zróżnicowane orientacje kulturalne i zróżnicowane relacje społeczne, własność ziemi zajmowała odrębne miejsce w życiu społecznym i politycznym. Wiejskość była dziedzictwem, które trzeba odrzucić, zachować bądź korzystać z niego. W latach dziewięćdziesiątych sądzono, że wiejskość identyfikowana jest poprzez swoje dziedzictwo historyczne, z charakterystycznym zaludnieniem, sposobem zabudowy, dominującą aktywnością ekonomiczną, że na wsi są społeczności rolnicze, wioskowe, wiejskie, specyficzna rzeczywistość socjologiczna, która powstała pod wpływem długiej historii, charakteru zaludnienia, dominacji działalności rolniczej, stosunków własności ziemi, stosunku do przyrody. Wiejskość kojarzyła się raczej z obrazami i symbolami, które były wyrazem mitu jako takiego, kategorii debaty walki ideologiczno-politycznej. Przez okres lat dziewięćdziesiątych XX wieku wsie wykształciły własne systemy produkcyjne, od których zależał sposób życia, konsumpcji i więzi społeczne, zmieniła się proporcja pomiędzy czasem wolnym a czasem pracy, między stosunkami zawodowymi i rodzinnymi. Na wsi ważny był sposób budowy zaufania, związany z przeszłością, z istnieniem więzi społecznej, wywodzący się ze wspólnej kultury. O wiejskości decydowali bezpośredni użytkownicy przestrzeni wiejskiej, członkowie administracji, organizacje, które wpływały na sposób zagospodarowania przestrzennego i programy rozwoju, od nich zależał kształt, układ cech i wartości oraz funkcjonowanie. Domachowo zachowało swoją historyczną tożsamość wyrażoną w tradycji, kulturze i ojcowiznie. Tu historia dogoniła współczesność bowiem ludzie żyją korzystając w dóbr współczesnych zachowując i propagując jednocześnie historyczne wartości swoich przodków.

³ M. Halamska, *Uwagi o naturze wiejskości i sposobach jej definiowania*, [w:] G. Gorzelak, M. Szczepański., W. Ślęzak-Tazbir, (red.), *Człowiek-Miast-Region. Związki i interakcje*. Księga Jubileuszowa profesora Bohdana Jałowickiego, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa, 2009, s. 123–136.